

OKUL KÜTÜPHANELERİ AÇIKOTURUMU *

Yöneten : Doç. Dr. **Özer Soysal**. AÜ DTCF Kütüphanecilik Bölümü Öğretim Üyesi

Konuşanlar : **Feridettin Atatuğ** - MEB Yayınlar Genel Md. lüğü Daire Başkanı

Oya Bumin - Ankara Atatürk Lisesi 6 - Fen/B öğrencisi

Dr. İrfan Çakın - HÜ SİBF Kütüphanecilik Bölümü Öğretim Görevlisi

Nebahat Gürler - Ankara Atatürk Lisesi Edebiyat Öğretmeni ve Md. Yard.

Yönetici: Sayın Konuklar! XVIII. Kütüphane Haftası etkinlikleri arasında yer alan bir açık oturumda yine beraberiz. Toplantıya hoş geldiniz. Açıkoturumda «Okul Kütüphaneleri» değişik açılardan ele alınacak.

Yeni Türk Devleti'nin doğuşu ve bu olguyu en çarpıcı biçimde simgeleyen Cumhuriyet, siyasal - askerî bir sonuç ve zafer olmanın yanı sıra, özellikle Türk toplumu için çağdaş kültüre kaynak olmak onurunu da taşır. Öte yandan kültür, Cumhuriyetin temeli olarak belirlenmiş; çağdaş uygarlık düzeyi Türk toplumuna bir sürekli amaç olarak gösterilmiştir. Bu yüzden, Cumhuriyet yönetimini biçimlendiren kavram ve kurumlar arasında eğitim ve kültüre ilişkin olanlar özel bir yer tutar. Gerçekten, Cumhuriyet bu yoldan gelişip güçlenecek; çağdaş Türk toplumu böyle yaratılacaktı.

Bugün, birey ve bunun doğal uzantısı olarak, daha geniş boyutlarda toplumun hem kafa, hem ruh sağlığına yönelik bir hizmet türünün anlam ve ülkemizdeki durumunu tartışacağız. Kısaca, eğitimin niteliğini çok yakından ilgilendiren bir sorunla karşı karşıyayız.

İlk ve orta dereceli öğretim kuruluşlarındaki kütüphanelerin konu edileceği tartışma, üç aşamalı olarak gelişecek: Konuşmacılar, ilk aşamada, «yaratıcı eğitim ve kütüphane,» «Çağdaş eğitimde kütüphanenin işlevi» ve «Millî Eğitim Bakanlığının okul kütüphanesine bakış açısı»nı ele alacaklar. İkinci aşamada «Nasıl bir okul kütüphanesi istiyoruz? Bu nasıl gerçekleşebilir?» sorularına karşılık aranacak. Son olarak, konuşmacılar, sorularınızı yanıtla-

* 1 Nisan 1982 günü, TCZB Kültür Sitesi'nde yapılmıştır.

yacaklar. Süreler; ilk aşama için 20'şer, ikinci aşama için 10'ar dakika olarak saptanmış, kalan süre sorulara ayrılmıştır.

Konuşmacıları tanıtırken, doğacak bir soruyu önceden karşılama amacıyla bir açıklama yapmam gerekiyor. Masamızda böyle bir toplantının kilit adamlarından olmak gereken okul kütüphanecisi yok. Nedeni, arkadaşımızın özürlü yüzünden toplantıya gelemeyişi.

Şimdi konuşmacıların tanıtılmasına geçiyoruz :

Sayın Nebahat Gürler, Atatürk Lisesi Edebiyat öğretmeni ve Müdür Yardımcısı; Sayın Dr. İrfan Çakın, Hacettepe Üniversitesi Sosyal ve İdari Bilimler Fakültesi Kütüphanecilik Bölümü Öğretim Üye Yardımcısı; Sayın Feridettin Atatuğ, Millî Eğitim Bakanlığı Yayınlar Genel Müdürlüğü Daire Başkanı ve Okul Kütüphaneleri Şube Md. Vekili; sayın Oya Bumin de Atatürk Lisesi 6 Matematik / F öğrencisi.

Açıkoturumumuzun ilk konuşmasını, «yaratıcı eğitim ve kütüphane» konusunda Sayın Nebahat Gürler yapacaklar. Buyurun sayın Gürler!

Nebahat Gürler. — «Eğitim» dediğimiz sorun, aslında, insanoğlunun varoluşuyla ortaya çıkmıştır. Yaradılışında öğrenmek ve öğretmek gibi bir özelliğe sahip olan insanoğlu, tarihsel süreç içerisinde eğitim araçlarını ve bu araçların kullanım biçimini uygarlık tarihine paralel olarak değiştirmiştir. Eğitim araçlarının ve bu araçların bireye yarar sağlama açısından kullanım biçiminin ekonomik ve sosyal olaylara paralel olarak değişmesi, yirminci yüzyılın modern okulunun çağdaş eğitim anlayışını zorunlu kılmıştır.

Şu halde, klasik okulla modern okul arasındaki fark eğitim anlayışının değişmesinden doğuyor. Yeni eğitim anlayışının temel hedefi, öğretim amaçlarını kullanmada bireye etkinlik kazandırmak, eğitimde ağırlık merkezini öğretmenden öğrenciye, ders kitabından çeşitli bilgi kaynaklarına yöneltmek oluyor.

Çocuk ailesinden, çevresinden ve sonra da okulundan ortak temel bilgileri kazanır. Bunlar toplum hayatının gerekli kıldığı davranışları kazanmada hafızaya dayalı, sınırlı öğretilerle de verilebilir. Ancak, çocuklar birbirlerinin aynı değil; zekâ, başarı ve bireysel özellikleri yönünden büyük ölçüde farklıdır, ilgi alanları da değişiktir. O halde Yirminci Yüzyılın modern okulu öğrencilere, ilgi ve isteklerine dayalı, yaratıcı güçlerini geliştirecek, bağımsız çalışma ortamları hazırlamak zorundadır. Görme, işitme, tanıma, okuma, öğrenme ve uygulama yeri olarak, okul kütüphaneleri yaratıcı eğitimin laboratuvarlarıdır. Çünkü:

1. Genel kültür ve zihni olgunluk yaratıcılığın gelişme sürecini kolaylaştırır. Kütüphanelerin kuruluş amacı «öğrenciye genel kültür ve düşünce olgunluğu kazandırmak»tır.

2. Metodlu ve verimli çalışma alışkanlığı yaratıcılığın ilk koşuludur. Kütüphanelerde serbest zamanını değerlendirmeye çalışan öğrenci, metodlu ve verimli çalışma alışkanlığı gibi iyi alışkanlıklar kazanacaktır.

3. Yaratıcılık «bağımsız olma» duygusundan kaynaklanır. Kütüphanede kendi kendine çalışmasını öğrenen öğrenci özsaygıyı duyar, kendine güven duygusu kazanır. Böylece yeni yollar arama ve yeni olanaklar deneme şansını bulur.

4. Çevre ile ilişki kurma yeteneği yaratıcılığa yeni boyutlar kazandırır. Kütüphanede birlikte çalışıp okuyan çocuklar, aynı zamanda sosyal eğitim olanağı bulurlar, toplumsal nitelikler kazanırlar. Denetimli bir çevrede kişisel olgunluğa ulaşırlar. Yaratıcılıkta kişisel olgunluk vardır.

5. Yaratıcı düşünüş ve hareketin başlıca özelliği «değişik» olmasıdır, bilinen çözümlerden farklı, yalnız geleneksel çözümün doğru olabileceği düşüncesinden uzak olmasıdır.

Kütüphanedeki bilgi taşıyıcıları çocuğa bu olanağı sağlayacaktır. Böylece öğrenci sınıfta öğrendiklerinin değerlendirmesini yapacaktır. Araştırıp karşılaştırma yaparken etkinlik kazanacaktır. Kendi kendini yönlendirerek değişik özellikler bulunurken karara varma ve karar verme alışkanlığı da edinecektir.

6. Kütüphane dengeli gelişimde bütünlük sağlar. Şöyle ki, iş atölyesinde, spor salonunda, müzik odasında, deney laboratuvarında bedenî gelişim olanakları bulan öğrenci, düşünsel yeteneklerini de kütüphanede geliştirerek bu ikisi arasında dengeli bir bütünlüğün doğmasına zemin hazırlayacaktır.

7. Kütüphaneler öğrencilerde okuma, inceleme ve araştırma alışkanlığı ve sevgisi uyandırır. Kütüphaneye alışan ve oraya istekle giden çocukta sevinç, ciddiyet ve yaratıcılık vardır.

O halde kütüphane, okulun ve modern eğitimin ayrılmaz bir parçasıdır.

Teşekkürler...

Yönetici. — Sayın Nebahat Gürler'e teşekkürler. Şimdi söz sırası «çağdaş eğitimde kütüphanenin işlevi» üzerinde duracak olan Dr. İrfan Çakın'ın. Buyurun Dr. Çakın..

Dr. İrfan Çakın. — Sayın başkan, değerli konuklar!

Çağdaş eğitim anlayışında kütüphane kurumunun önemine değinen Sayın Nebahat Gürler'in yaptıkları saptamalar, ilk ve orta öğretim kademelerinde okul kütüphanelerine duyulan gereksinimi açıkça yansıtmaktadır. Ancak tüm toplumsal kurumlar gibi kütüphanelerin de kendilerinden beklenen işlevleri gerçekleştirme durumunda gereksinim ön koşul olmakla beraber, yeterli değildir. Ayrıca, bilinçli bir desteğin sağlanması gerekir. Söz konusu desteğin sağlanmasında yükümlülük, hiç kuşkusuz, kütüphaneye gereksinim duyan kuruluşa veya bağlantılı olarak ulusal eğitim ve öğretim işlerinden sorumlu olan örgüte düşmektedir. Destek terimi ile para, personel ve binanın oluşturduğu nesnel desteklerin yanı sıra yasa, yönetmelik ve programları içeren tinsel destekleri algıladığımızı burada açıklamak isterim.

Sayın Başkan, çağdaş eğitim anlayışında okul kütüphanelerinin işlevlerini

belirlemeden önce, izin verirseniz, bu işlevlerin gerçekleştirilmesi için oldukça önemli olan nesnel ve tinsel desteklere kısaca değinmek isterim.

Nesnel desteklerden birincisini parasal kaynağın sağlanması şeklinde tanımlamıştık. Gerçekte, tüm toplumsal hizmetlerin verilmesinde olduğu gibi, kütüphane hizmetlerinin de istenilen etkenlikte gerçekleştirilebilmesi büyük ölçüde okulun kütüphane için ayıracağı parasal kaynağın hacmine bağlıdır. Eğer okul, kütüphaneden bir takım hizmetler bekliyorsa, bunun karşılığı olan parasal desteği sağlama durumundadır. Bu konuda Okul Aile Birlikleri ve Okul Koruma Derneklerinden yararlanılabilir.

Nesnel desteklerden ikincisi personeldir. Dinamik ve başarılı kütüphane hizmet programının gerçekleştirilmesinde personelin, özellikle meslekî eğitim görmüş kütüphanecilerin, katkısı vurgulamakta yarar var. Bir okul kütüphanecisinin yönetsel ve örgütsel sorumlulukları olduğu kadar eğitimsel ve toplumsal sorumlulukları da vardır. Kütüphane hizmetlerinin en basitinden en karmaşığına kadar her çeşidini rahatlıkla yapabilecek ve personeline bunları açıklayabilecek düzeyde olması gerekir. Kütüphanenin dört duvarı arasına sıkışarak ufuklarını daraltmamalı, hizmet götürdüğü topluma bütünleşmesi gerektiği bilincinde olmalıdır.

Nesnel desteklerden üçüncü kademeyi bina terimi içinde kütüphane hizmetlerinin verilebilmesi için gerekli olan yerlerin temin edilmesi ve hazırlanması şeklinde belirtebiliriz. Okul sistemi içinde kütüphane hizmetleri için ayrılacak olan yer;

- rahatlıkla ulaşılacak,
- gürültüden uzak ve sakin
- derme ve hizmet artış oranına göre genişletilebilir bir konumda

olmalıdır.

Modern okulda, okul yönetimi, öğrencide köklü bir kütüphane alışkanlığı kazandırmada etken bir unsur olan okuma salonunun dekore edilmesi yanı sıra raf, mobilya ve diğer araçların seçiminde uzmanların önerilerine ayrıca kulak verir.

Okul kütüphanesinin eğitimi bir bütün olarak etkilemesi için, gerekli olan nesnel destekleri böylece özetledikten sonra, tinsel desteklerin hangi yollarla sağlanabileceğini kısaca belirtmek gerekir. Bu konuda en önemli araçlar, hiç kuşkusuz, okul kütüphanelerine ilişkin dolaylı veya dolaysız olarak yayınlanmış yasa, yönetmelik ve programlardır. Çağdaş eğitim anlayışının gerçekten benimsenmiş olduğu toplumlarda, yayınlanmış yasa, yönetmelik ve programlarda okul kütüphanesinin sağlıklı bir biçimde tanımı yapılmış, kütüphanenin statüsü ve eğitimsel etkenliği çağdaş eğitim anlayışı doğrultusunda belirlenmiştir.

Sayın Başkan ve değerli konuklar, çağdaş eğitim anlayışının belirlediği gereksinim ve bunun sonucu destek sağlandıktan sonra, çağdaş anlamda okul kütüphanelerinin işlevlerinden söz etmek gerekir. Çağdaş okul kütüphanesi-

nin işlevleri tanım açısından, genelde benimsenmiş kütüphane işlevlerinden farklı değildir. Farklılık işlevlerin kapsamından ve içeriğinden kaynaklanır. Okul kütüphanesinin işlevlerini sırasıyla,

- bilgi kaynaklarının sağlanması,
- sağlanan bilgi kaynaklarının düzenlenmesi,
- kullanıcıların sağlanan bilgi kaynaklarından maksimum düzeyde yararlanmasını sağlayacak hizmetlerin verilmesi şeklinde tanımlayabiliriz.

Çağdaş okul kütüphanesinde bilgi kaynaklarının sağlanması işlevi, öğrenci ve öğretmen kitlesinin eğitim ve öğretim işlerinden doğan gereksinimleri yanı sıra kişisel ilgi ve eğilimlerin yarattığı gereksinimleri karşılamaya yöneliktir. Böyle bir amaca yönelik bilgi kaynaklarından oluşan dermenin, önceden saptanmış bir takım standartlara, nitelik ve nicelik bakımından uygun olması doğaldır. Sırası gelmişken, bilgi kaynağı terimi ile, kullanıcının gereksinim duyduğu bilgiyi içeren her türlü basılı, yazılı ve göze-kulağa hitap eden araçları kastettiğimizi açıklayalım. Bu durumda, kütüphane kurumunun girdisi bilgi, işlediği bilgi ve ulaştırmaya çalıştığı şeyin yine bilgi olduğunu da vurgulamış oluyoruz. Ancak bu vurgulama, kitaba ilişkin olarak belirlenmiş kütüphane ve kütüphaneci terimlerinin, Sezarın hakkını Sezara verilmediğini ortaya koymaktadır. Kütüphane ve kütüphaneci terimleri, her ne kadar zamanın olgunlaştırdığı bir anlam kazanmış ve geçici istek veya zorlamalarla yıpranmamış ise de, bu konuda ciddi bir şekilde düşünme zamanı gelmiştir.

Okul kütüphanesi işlevlerinden ikincisi, demin de belirttiğimiz gibi, sağlanan bilgi kaynaklarının önceden saptanmış bir takım ilkeler doğrultusunda düzenlenerek yararlanmaya hazır duruma getirilmesidir. Bunun için, öncelikle meslekî eğitim görmüş kütüphanecilerin bilgi ve becerilerine gereksinim vardır. Zira yapılan işlem, bilgi kaynaklarını basit düzeyde konusal bir ayrıma tâbi tutmak olmayıp, bu kaynakların içerik analizlerinin yapılarak arandıklarında en çabuk şekilde ulaşılabilecek bir konumda olmasını sağlamaktır. Dolayısıyla, düzenleme işlevine ilişkin olarak ele aldığımız sınıflandırma işleminin yanı sıra, modern okul kütüphanesi kullanıcı ile bilgi kaynakları arasında sağlıklı bir bağlantıyı oluşturacak katalog ve diğer bibliyografik denetim araçlarına da sahip olacaktır.

Sayın Başkan, değerli konuklar, kısaca açıklamaya çalıştığım işlevler her ne kadar dinamik bir okul kütüphanesi ortamı yaratmak için gerekli ise de, sadece bu işlevleri gerçekleştirmekle yetinen ve hattâ kullanıcılarına istediklerinde ödünç-verme hizmetleri götüren bir kütüphanenin kendini statik bir yapıdan kurtaramıyacağı aşîkârdır. Kütüphanenin okulda oluşumunu hazırlayan neden, öğrenci ve öğretmenlerin gereksinimi olduğuna göre, okul kütüphanesi ister tanımlanmış isterse tanımlanmamış olsun, bilgi kaynaklarındaki bilginin ona gereksinim duyanlara ulaşımını sağlayacak hertürlü girişimlerde bulunması gerekir. Bu girişimleri, kullanıcılara yönelik işlevler olarak değerlendirdiğimizde, okul kütüphanesinin; öğretim, okuma, danışma ve rehberlik işlevlerinin olduğu söylenebilir.

Öğretim işlevi, öğrencilere bilgi kaynaklarından yararlanma yollarının sis-

temli bir şekilde öğretilmesini içerir. İlkokuldan başlayarak devam eden kütüphane öğretiminin amacı, kütüphaneden yararlanmayı daha üretken bir hale getirmek ve eğitimi bir bütün olarak etkilemektir. Okul kütüphanesini bu konuda dinamik olmaya zorlayan nedenlerin başında, öğrencilerin öğrenimlerini tamamladıktan sonra da kütüphanelere olan ilişkisinin devamı düşüncesi gelmektedir.

Okuma alışkanlığının kazandırılmasına gelince: Okuma her ders için önemli olduğuna ve öğretim büyük ölçüde buna dayandığına göre, iyi okumayan veya okuyamayan öğrenci başarılı olamayacaktır. Açık raflarda yaş ve seviye farkı düşünülerek seçilmiş bilgi kaynaklarının bulunduğu çağdaş okul kütüphanesi önemli bir işlevi yerine getirmiş olur. Okuma alışkanlığının kazandırılmasında kütüphane dermesinin önemini belirlemesi açısından, Sayın Bedrettin Ilıca'nın gözlemlerine yer vermek isterim. Ilıca «... Ortaokul çağında, okuma zevkine henüz erişeceği bir yaşta eline Homeros, Dante, Diderot ve Voltaire v.b. gibi eserleri vererek oku demekle, hizmet verildiği sanılıyorsa, bu fazla iyimserlik olur. Öğrenciyi sindiremediği eserlerle başbaşa bırakarak, çağımız gerçeklerine sırt dönüp ilk ve ortaçağ düşünce ve yaşantısını sunmakla körpe dimağları geriye dönmeye zorlamıyor muyuz?...» diyerek şöyle devam eder «... kitabı henüz tanımaya başlamış olanlar doymadan bıkmıyorlar çoğu kez. Zira bu öğrenciler bir yerde kendi dili ile kendine hitap edeni, adı kendi adına benziyenı arıyor ve öğrenci belki de yaşamı boyunca yanında hissedeceği kurumdan böylelikle uzaklaşıyor...» Sayın Ilıca'nın sözlerinden anlaşılacağı gibi, okuma alışkanlığının kazandırılmasında çağdaş okul kütüphanesinin en büyük katkısı, öğrencilerin gereksinimleri ve ilgileri doğrultusunda bilgi kaynaklarını buldurmak olacaktır. Ancak, modern okul kütüphanesinin gereksinimleri karşılayacak bilgi kaynaklarını buldurmakla yetinmeyeceği, bu kaynakların okunmasını gerçekleştirecek özendirici çalışmalarında bulunacağını da belirtmek gerekir.

Okul kütüphanesinin oldukça önemli diğer bir işlevi olan danışma ve rehberlik hizmetleri, kütüphanenin en etkin bir şekilde kullanımı için öğrencinin eğitimine ilişkin sorunların araştırılarak ona yardım etme çalışmalarını kapsar. Temelde öğrencilerle bilgi kaynakları arasında bağ kurma düşüncesine dayanan bu işlev, dermenin ve kullanıcının tanınmasını öncelikle gerektirir. Etkin bir danışma ve rehberlik programının çağdaş okul kütüphanesinde uygulanımı sonucu, öğrenci sadece eğitimi gereği karşılaştığı sorunları çözümlenmekle kalmayacak, aynı zamanda öğrencilik yıllarından sonra da karşılaşacağı sorunları çözümlenmede bilgi kaynaklarına başvurma alışkanlığını kazanacaktır.

Sayın Başkan ve değerli konuklar, çağdaş eğitim anlayışı içinde okul kütüphanelerinin etkinliği, büyük ölçüde kullanıcıya yönelik işlevlerin gerçekleştirilmesine bağlıdır. Saydığımız bu işlevlerin istenilen düzeyde gerçekleştirilmesi, kütüphane kurumuna duyulan gereksinimi kapsam ve içerik bakımından etkileyeceğinden, sağlanacak desteğin boyutları da genişleyecektir. Buna karşın, gereksinimin çağdaş eğitim anlayışına paralel bir olgunluğa erişmediği ortamda, desteğin de yetersiz oluşu, okul kütüphanesini içine kapanık bir yapıya dönüştürür. Sabırla dinlediğiniz için teşekkür ederim.

Yönetici. — İrfan Çakır'a «çağdaş eğitimde kütüphanenin işlevi»ni açıklayan konuşması için teşekkür ederiz. Şimdi söz, Millî Eğitim Bakanlığı'nın okul kütüphanelerine bakış açısını açıklayacak olan, sayın Feridettin Atatuğ'un. Sizi dinleyeceğiz, Sayın Atatuğ...

Feridettin Atatuğ. — Sayın başkan, sayın konuşmacılar, değerli dinleyenlerim!

Kişinin dar, sınırlı kalıplaşmış bencil tutum ve davranışlarından kurtulup kendisini aşması, yenilemesi, kısacası görgü, bilgi ve kültürle zenginleşmesi, okumakla olur. Ancak, okuma olgusunu da çok boyutlu olarak düşünmek gerekir. Örneğin öğrenci açısından, okuma konusuna yaklaştığımızda, salt ders kitabına bağlı kalınmaması gerektiğini vurgulamamız yerinde olur. Çünkü sadece ders kitabına bağlı kalmak, öğrencinin dünya görüşünü geliştiremeyeceği gibi, bir bakıma onu güdümlü bir okumaya sevk edecektir. Ezberciliğe itecektir. Dolayısıyla düşünme ufkunu geliştirmeyecektir. Oysa okumadan umulan asıl yarar: Öğrenciyi düşündüren, araştıran, bulan, yaratan bir varlık haline getirmek, toplumu için üretken, uyumlu bir kişi durumuna getirmektir. Bu bakımdan öğrencinin, boş zamanlarda, öğretmen kütüphanecisiyle işbirliği yapması, kitaplıklardan yararlanması zorunluluğu vardır. Bu yol izlendiği zaman ancak, öğrenci, kendi yeteneklerini keşfedecek ve toplum için daha yararlı bir duruma gelecektir. Unutulmamalıdır ki, kütüphane, öğrenciyi, aldığı kültüre hergün bir yenisini ekleyen ve onu iyi bir araştırmacı, iyi bir okuyucu yapan bir yerdir.

Ülkemizin, sayıca en çok kütüphanesi olan bakanlık, Millî Eğitim Bakanlığıdır. Bu bakanlığa bağlı Yayınlar Genel Müdürlüğü bünyesinde «Okul Kütüphaneleri Şubesi» kurulmuş, hizmet daha da rasyonel bir hale getirilmiştir. Millî Eğitim Bakanlığı Yayınlar Genel Müdürlüğü, okul kütüphanelerini, özlenen, çağdaş kütüphaneler düzeyine getirme çabasıdadır. Bu yönde her türlü önlemi alma çalışmalarına başlamış bulunmaktadır.

Takdir edersiniz ki, öğrencilerimiz, öğrendikleri şeyler üzerinde kendilerini düşündüren zekâlarını işleten çok çeşitli kitapları okumak isterler. Doğal olarak, bu isteklerini gerçekleştirdikleri sürece yetişirler, adam olurlar. Böyle olunca, tüm bir eğitim boyu, okuma beğenisi ve alışkanlığının kazandırılacağı ilk yer olan «Okul Kütüphaneleri» ne, okulun ayrılmaz bir parçasıdır, demek, yerinde olacaktır. Daha da ileri giderek «Kütüphanesiz okul olmaz» ilkesinin, herkes tarafından benimsenmesi ve desteklenmesi, başlıca dileğimizdir.

Millî Eğitim Bakanlığı, son bir yıl içinde, tüm okullarımıza gerekli taimatı vererek, kütüphanesi olmayan okullara kütüphane açılmasını, kütüphanesi olanların kütüphanelerini geliştirmesini istemiştir. Ayrıca kütüphanelerin öğrencilerimize istenilen hizmeti verebilmeleri için zengin kitap çetidi planlamıştır. Özellikle öğrencilerimiz için gerekli başvuru kitaplarını, eğitici ve öğretici yayınlarını, okul kütüphanelerinde bol miktarda buldurmak, çalışmalarımızın özünü oluşturmaktadır.

Yönetici. — Bu konuşmalarla açık oturumumuzun birinci aşaması sona ermiş bulunuyor.

Ulusal eğitim dizgemizin amaç, içerik ve örgütsel yapısının ne olması gerektiği araştırılırken, onun çağdaş, ya da yaşamla bütünleşen, bireysel ayrımlara duyarlı, özellikle kişisel çabaya dayanır nitelikte olması üzerinde titizlikle durulmuştur. Örgün eğitimde böyle bir anlayışın uygulama alanını önce ilk ve orta öğretim düzeyinde bulması gereği açıktır. Okuma-yazma öğretiminden başlayarak bilgi ve beceri kazandırma çabasında okul kütüphanesi bir bütünleyici ve destek, eğitimi güçlendirici bir öğe olarak sorumluluk taşır. Salt okuma yazma öğretimi ya da okur-yazarlık programları çerçevesinde sorunun çözümlenmediği anlaşılabilir bulunuyor. Çünkü, okuma alışkanlığı ile pekiştirilmemiş bir okuma-yazma öğretiminin anlamı yoktur. Okur-yazarlık, okuma yazma yeteneği kazandırma ve kimi aritmetik öğelerin basit bir biçimde iletilmesi ile sınırlandırıldığı sürece, gelenekselidir. Oysa, bireyin kendisi ile ilgili gerçekleri görmesi; çalışarak «içinde bulunduğu durum»a göre davranmasını sağlayıcı nitelikleri elde etmesi ve toplumsal yaşamda bilinçli / yapıcı bir düzeye gelmesine yardımcı olabildiğinde işlevsel ya da «kapsamlı ve bütünleyici» olur. Kişiyi zihinsel gelişimi için gerekli çeşitli araç ve gereç sağlanamıyorsa, okur-yazar kılmanın da beklenen yararı sağlamadığı görülüyor. Çözümün, kişi ve topluma bu ortama sağlayacak kütüphaneler, öncelikle okul kütüphanelerinden geçtiğini söylemek durumundayız. Çünkü, geleceğin yetişkin kütüphane kullanıcısı, bir başka deyişle toplumsal yaratıcı güç, bu tür kütüphanelerde kazanılacaktır.

Açık oturumumuzun ikinci aşamasında «Nasıl bir okul kütüphanesi?» sorusuna cevap aramağa çalışacağız. Bu aşamada ilk sözü, liseli genç arkadaşımıza vereceğiz. Okul kütüphanesinden yararlanma durumunda olan bir okuyucu olarak bu konudaki isteklerini, özlemlerini dile getirecek. Buyurun, Oya Bumin.

Oya Bumin — Siz büyüklerimiz bizlerin dar kalıplar içine sıkışmış, sadece ders kitaplarıyla yetinen, geniş düşünemeyen bir gençlik olarak yetişmemizi istemiyorsanız bizlere kalıpları aşabileceğimiz, bilgi ve becerilerimizi geliştirebileceğimiz, Yirminci Yüzyılın eğitim anlayışına uygun, özgür ve huzurlu çalışma ortamları hazırlayınız. Bunu sadece okulumuzdan ve öğretmenlerimizden değil, tüm yetişkinlerden bekliyoruz.

Öğretmenlerimiz, büyüklerimiz bizlere sürekli olarak «dersleri ezberlemeyin, araştırmacı olun, bir konuyu anlamadan diğerine geçmeyin» diye öğütler verirler. Gerek günlük çalışmalarımızda, gerekse verilen dönem ödevlerinde «Hocam, nereden yararlanalım?» diye sorduğumuz zaman, ilk söyledikleri şey «Okulun kütüphanesi var ya!» sözüdür. Halbuki istenilen ve söylenen ile uygulanan arasında bir çelişki var. Biz öğrenciler hiç bir zaman bütün ihtiyaçlarımıza cevap verebilecek bir kütüphaneyle karşılaşmadık. Aradığımız kaynaklardan birini bulabiliyorsak, ötekini bulamıyoruz. Bu defa diğer kütüphanelerden yararlanma yoluna gidiyoruz.

Ben, tanıdığım arkadaşlarla, bildiğim bir ortamda, rahatlıkla çalışmayı arzularım. Onlarla yardımlaşmayı isterim. Bilgili bir kütüphanecinin veya

bir öğretmenin rehberliğinde, özgür bir ortam arzuluyorum. Bütün arkadaşlarımın da bu düşüncede olduğuna inanıyorum. Araştırmalıyım, incelemeliyim, gerekirse arkadaşlarıma sormalıyım; ama, en son karar verme hakkı benim olmalı. Kendimi de denetlemeliyim.

Kütüphanede düşüncelerimiz biçimleniyor, bilgi ve becerilerimiz güzel bir gelişme ortamına kavuşuyor. O halde bu ortamdan yararlanmamız için gerekli olan kütüphane materyallerinin kütüphanede bulunması gereklidir. Ancak bu da tek başına yeterli değildir. Biz öğrenciler, kütüphanenin okuma sevgisi bulunmayan bir insana bile okuma sevgisi kazandıracak kadar güzel olmasını arzuluyoruz. Güzel bir kütüphanede, güzel düşünmek istiyoruz. Ancak böylelikle dünyaya geniş bir pencereden bakan, görüş ufku sınırsız olan, aydın düşünen Türk gençleri olabiliriz. Böyle bir gençlikle gelecekte yurdumuzu çok daha gelişmiş bir düzeye getirebiliriz.

Kütüphaneler sadece bize kaynak gösteren bir kitaplar topluluğu değil, kültür mirasımızı yeni nesillere en iyi şekilde aktarabilen, bizi eğiten bir kültür yuvası olmalıdır. Biz öğrenciler aradığımız her şeyi rahatlıkla bulabileceğimiz, her türlü isteğimize cevap verebilen, sakin, sessiz, rahat çalışma ortamı sağlayabilen bir kütüphanenin özlemini duyuyoruz. Bu kütüphanede bize rehber olacak bilgili, kültürlü bir kütüphanecinin bulunması zamanımızı değerlendirme bakımından faydalı olacaktır. Neyi, nerede, nasıl bulacağımızı gösteren bir rehberle doğal olarak ihtiyacımız var. Bize cevap vermeyen kütüphane memurlarıyla aramızda, küçük de olsa, sürtüşmeler oluyor. Bu da kütüphaneye olan ilgimizi azaltıyor.

Kütüphanede tozlu raflar, kirli, yırtık, kara kara kaplı, anlayamayacağımız bir dille yazılmış kitaplar içimizi karartıyor, hevesimizi kırıyor. Kütüphanemiz düzenli, temiz, sağlık kurallarına uygun, her zaman gidebileceğimiz bir yer olmalıdır.

Böyle bir kütüphanede çalışma arzusu duymayacak bir öğrenci arkadaşımı düşünemiyorum. Teşekkürler!..

Yönetici. — Öğrenci arkadaşımızın özlediği, istediği kütüphaneyi öğrendik. Bu konuda öğretmen ne düşünüyor? Bunu da Sayın Nebahat Gürlerden öğreneceğiz. Sayın Gürler, söz sizin.

Nebahat Gürler. — Sağlıklı bir toplum yaratmak istiyorsak, öğrencilerimizi her şeye «evet» diyen gençler olarak değil, düşüncelerini açıkça söyleyebilen vatandaşlar olarak eğitmeliyiz. Ancak, düşüncesini kabul ettirmek isteyen bir kimsenin demokratik yöntemleri bilmesi, yargıya varma sürecini anlaması gerekir. Bunun için de değişik eğitim aşamalarından geçmeleri zorunludur. Bu aşamalardan geçerken onlara yardım etmek, meraklarını, istek ve ilgilerini, umut ve hayallerini günümüz dünyasında gerçekleştirebilmeleri için onlara zemin hazırlamak biz eğitimcilerin görevidir. Bu bakımdan kütüphaneler, ileri eğitim anlayışında, okulun ayrılmaz bir parçasıdır.

Bir öğretmen olarak nasıl bir kütüphane istiyorum?

1. Her okulun bir kütüphanesi olsun istiyorum. Her öğrenciye bir kütüphane yapamayacağımıza göre her okula bir kütüphane yaptırmak ve çalışır duruma getirmek anlayışı, okulun planı çizilirken getirilmeli, gerçekleştirilmeli.

2. Millî Eğitim Bakanlığının okul kütüphaneleri konusuna ciddiyetle eğilmesini, sahip çıkmasını istiyorum. Sınıf kadar, öğretmen kadar, kütüphanelere, kütüphanecilere de önem verilmeli.

3. İlkokul öğretmenlerinin tümü, orta öğretimde ise Türkçe ve edebiyat öğretmenleri kütüphanecilik eğitimi görmeli.

4. Orta öğretimdeki Türkçe ve edebiyat öğretmenleri «rehberlik dersi» adı alanındaki derslerini, kütüphanelerde haftada üç saat yapabilirler. Böylece her çalışma saatinde kütüphanede, kütüphane memuru yanında, bir de rehber öğretmen bulunabilir.

5. Meslekî eğitim görmüş, görev sorumluluğunu bilen, okulun eğitici kadrosunun bir parçası sayılan bir kütüphanecinin bulunmasını isterim. Çünkü kütüphanede «rehber öğretmen» O'dur. Öğrenciye yön verecek, düşüncelerinin yeni biçimler almasına, yetilerinin gelişmesine yardımcı olacaktır. O halde, okul kütüphanelerinde çalıştırılacak personelin eğitimi ve seçimi, Millî Eğitim Bakanlığının getireceği yeni esaslar doğrultusunda, bütün okul kütüphanelerinde gerçekleştirilmelidir.

6. Zaman değerlendirilmesinde çocuklarımıza yardımcı olmalıyız. Daha az zamanda daha çok şey öğrenmeleri için gereken ortam ve olanakları onlara hazırlamalıyız. Gereksiz araştırma ve neticeye varamama çocuğa bıkmıklık verebilir. Kütüphane materyallerini kullanırken neyi, nerede ve nasıl bulabileceğini bu konuda eğitim görmüş kütüphaneciden öğrenebilir.

7. Bugün eğitim kademelerimizin çoğunda istenilenle uygulananlar arasında bir çelişki var. «Eğitimin temel amacı çocuğu ezberden kurtarmak, O'na etkinlik kazandırmak, bilgi ve becerilerini geliştirecek ortamlar hazırlamak»tır. Bugün Türkiye genelinde belki çok değil, ama zengin okul kütüphanesine sahip okullarımız var. Ancak hiç kütüphanesi bulunmayan okullarımız çoğunluktadır. Benim düşünceme göre bu durum, daha çok, ciddi bir organizasyon ve denetleme eksikliğinden ileri geliyor. En azından günün koşullarına uygun kütüphaneler oluşturmak ve bunun sürekli denetlemesini yapmak, yapılamayacak bir şey değil.

İhtiyaçlar hangi bilgi kaynağı ve taşıyıcısı ile giderilecekse bu materyallerin okul kütüphanesinde bulundurulması anlayışının ilke olarak getirilmesi ve sonra da uygulanması, sorunun çözümünde kolaylık sağlayacaktır. Bu görev ve sorumluluk ta Millî Eğitim Bakanlığına düşüyor.

Kütüphane okulun öğrenim merkezi olduğuna göre, kütüphane materyalleri bakımından bir sınırlandırma yapılamaz. Doğal olarak zengin bir okul kütüphanemizin olmasını isterim. Ancak, bugün için önce okul kütüphanelerimizin işlerlik kazanması, sonra da koleksiyon zenginliğinin artırılması söz konusudur.

8. Öğrenciye yetilerini geliştirmede rehberlik ederken, neyi nerede ve nasıl bulacağından kuşku olmamalı. Kaynak diye verdiğim her materyali okul kütüphanesinde bulmalı. Ben de, öğretmen olarak, aradığım kitabı orada bulmalıyım. Yâni, kütüphane - okul - öğretmen - öğrenci dayanışmasını destekleyici bir unsur olmalı. Kütüphanede her kitap bulunabilir, öğretmen de her kitabı öğrenciye kaynak olarak gösterebilir diye bir kural yoktur. İleri eğitim sisteminde her ulusun bir «temel eğitim yasası» vardır. Öğretmen bu temel eğitim yasasındaki ilkeler doğrultusunda öğrenciyi yönlendirecek, ondaki bilgi ve becerilerin geliştirilmesine zemin hazırlayacaktır. O halde kütüphaneler, öğrencilerin gelişmesinde olumlu katkıları olacak olan materyallerle donatılmalıdırlar.

9. Kütüphaneler öğrencinin isteyerek, dileyerek, kolaylıkla gidebileceği sevimli, sempatik yerler olmalı. Okulların karanlık, ısıtılması zor, tenha, kuytu köşelerinde yer alan kütüphaneler öğrencinin ilgisini çekmez.

Son olarak şunu söyleyebilirim: Çocuklarımıza verimli bir eğitim ortamı hazırlamak istiyorsak, kütüphanelerimizi çağdaş eğitim ortamına getirelim.

Yönetici. — Teşekkür ederim Sayın Gürler. Şimdi de okul kütüphanesinin nasıl olması gerektiği sorusunun yanıtını Dr. İrfan Çakın'dan dinleyelim...

Dr. İrfan Çakın. — Sayın Başkan ve Değerli konuklar :

Nasıl bir okul kütüphanesi görmek istiyorum sorusunun yanıtını, büyük ölçüde, çağdaş eğitim anlayışı içinde okul kütüphanelerinin işlevlerini ele aldığımda belirttiğimi sanıyorum. Okul kütüphanelerinin yapısal ve işlevsel özelliklerine ilişkin yansıtmaya çalıştığımız hususlar, günümüzde çağdaş eğitim anlayışının tam anlamıyla benimsendiği toplumlarda gerçekleştirilen bir durumdur. Ancak bu toplumlar için bile, şimdilik ideal olabilecek, okul kütüphanelerinin geleceğine yönelik şöyle bir görünüm çizmek mümkündür.

Çağdaş eğitim anlayışına hakim olan temel ilkeleri tekrar gündeme getirecek olursak, bunları şöyle özetleyebiliriz.

— Bilgiler öğrencilere öğretmen tarafından hazır olarak verilmemelidir.

— Öğrenciler öğrenmek istedikleri şeyleri öğretmenlerinin rehberliğinde, kendi başlarına araştırmalar yaparak öğrenmelidirler.

— Öğrenciler, neyi niçin öğrenmeleri gerektiğinin bilincinde olmalıdırlar.

Bu ilkelerin ışığında kanımca şöyle bir genellemeye gitmek mümkündür. Öğretmen bir şey öğretmemekte, öğrenci öğrenmektedir. Bu durumda öğretmenin işlevini, öğrenimi kolaylaştıracak rehberlik yapmak şeklinde tanımlayabiliriz. Ancak bu işlevin günümüzde okul kütüphanecisinin yükümlendiği bir sorumluluk olduğu gerçeği, gelecekte kütüphanecinin öğretmen ve kütüphanelerinde sınıf olacağını yansıtmaktadır. Böyle bir ortamda öğrenciler, kütüphaneci - öğretmenlerinin rehberliğinde sürekli bir bilgi arayışı içinde öğrenimlerini tamamlayacaklardır. Öğrencilerin edindikleri bilgiler ez-

bere dayanmayıp, bir araştırmanın ürünü olacağından, öğrenimlerini tamamladıktan sonra karşılaşacakları olaylara ilişkin sorunları daha objektif değerlendirecek, sağlam kararlar alabileceklerdir.

Özelliklerini belirtmeye çalıştığımız okul kütüphanesi, hiç kuşkusuz Türk eğitim sistemi içinde görmek istediğimiz bir durumdur. Gerçekte Türk Milli Eğitimine hakim olan temel ilkeler, okul kütüphanesinin gerekliliğini indirekt olarak yansıtmaktadır. Türk Milli Eğitiminin genel gelişim doğrultusu, öğrencileri ülkenin hızla değişmekte olan sosyo-ekonomik koşullarına uyum sağlayabilecek şekilde yetiştirmek olarak belirlenmiştir. Öğrencilerin bu denli yapısal ve sürekli bir değişime hazır olarak eğitilmesi, onlara örgün öğrenimlerini tamamladıktan sonra da kendi başlarına bilgilerini geliştirme becerisinin kazandırılmasını öngörür. Konudaki zorunluluk, ilkokul mezunlarının % 52 sinin, ortaokul mezunlarının % 5 inin, lise ve dengi okul mezunlarının % 42 sinin bir üst düzeydeki öğretim kademesine devam edemediği ülkemizde açıkça ortadadır. Bu durum kütüphaneyi ilk ve orta öğretimin her kademesinde oluşturulması gerekli bir koşul haline dönüştürmektedir. Okul kütüphaneleri konusunda ülkemizde dolaylı veya dolaysız olarak yapılmış birçok çalışmalar ve raporlar, kütüphanelerin eğitimdeki etkenliğini vurgulamışlardır. Ancak, kütüphanelerin eğitimdeki potansiyelini belirleyen okul programları ile kütüphanelerin okuldaki statüsünü saptayan yönetmelikler, kütüphaneye gerekli ve yeterli bir ağırlık verememişlerdir. Bunun bir uzantısı olarak, okul kütüphanelerine ilişkin en son 1968 yılına ilişkin istatistiki verilerin ışığında, okul kütüphaneleri bütçe, personel, derme ve bina açısından büyük sorunlarla karşı karşıyadır.

Sayın Başkan, izin verirseniz bu sorunları kısaca özetlemek isterim. Örneğin, sözü edilen yılda toplam 2682 okuldan sadece 1747 sinde kütüphane olarak bir yer ayrılmıştır. Diğer bir deyişle, orta öğretim kademesindeki toplam öğrencilerin 1/3 inden fazlası öğrenimlerini kütüphane ile ciddi bir bağ kurmadan tamamlamaktadırlar. Yine toplam 3707 olarak belirtilen orta öğretimdeki kütüphane görevlisinin 3379'u öğretmen ve öğrencilerden oluşmaktadır. Tam gün çalışan toplam 328 görevliden, ancak 19'u üniversite düzeyinde kütüphanecilik eğitimi görmüştür. Ayrıca öğrenci başına düşen 4.4 kitap ile öğrenci başına kitap alımı için yapılan ortalama 0.75 liralık harcama, o günün koşullarında bile genelde benimsenmiş standartların oldukça altındadır.

Sayın Başkan ve değerli konuklar, niteliksel değerlendirmeyi bir kenara bırakarak, yaptığımız niceliksel değerlendirme ülkemizde okul kütüphaneleri konusunun ciddi bir sorun olduğunu yansıtmaktadır. Kanımca, bu konuda öncelikle ilgililerin dikkatini çekmek ve alınması gerekli önlemler konusunda onlara yardımcı olmak gerekir. Teşekkür ederim.